

Bartłomiej Dębski

Różne teksty – podobna wykładnia. Interpretacja prawa a interpretacja Biblii

1. Wprowadzenie

Prawnicy i interpretatorzy Biblii wykorzystują w swojej pracy zasady oparte często na tych samych założeniach. Zestawienie tych zasad stawia pod znakiem zapytania racjonalność i adekwatność części narzędzi używanych w procesie wykładni prawa.

Jednym z podstawowych zadań prawników jest ustalanie znaczenia tekstu – jego wykładnia. Nie jest to jednak zadanie unikatowe. Istnieje jeszcze przynajmniej kilka grup społecznych (czy zawodowych), dla których interpretacja tekstu ma fundamentalne znaczenie. Jedną z takich grup są teologowie – interpretatorzy Biblii¹.

Niniejszy artykuł ma przede wszystkim za zadanie pokazać daleko idące podobieństwa występujące między szczegółowymi zasadami interpretacji tekstu obowiązującymi odpowiednio w hermeneutyce prawniczej i hermeneutyce biblijnej. Okazuje się bowiem, że o ile przedmiot zainteresowania (i interpretacji) obu hermeneutyk jest rzeczywiście różny, to mechanizmy stosowane przez prawników i biblistów podczas interpretacji tekstów są w wielu miejscach takie same. Podobieństwa te zostaną opisane w odniesieniu do wybranych zasad interpretacji Biblii pochodzących z katalogu opracowanego na podstawie zaleceń Papieskiej Komisji Biblijnej². Każdej zasadzie interpretacji biblijnej (np. B1) przyporządkowana zostanie zasada interpretacji prawniczej (odpowiednio P1). Dla porządku zaznaczyć należy, że za przedmiot porównania zostały wybrane zasady interpretacji Pisma Świętego stosowane w Kościele Rzymsko-Katolickim. Zasady wykładni prawa przyjęto natomiast, w przeważającej większości, za Lechem Morawskim, pomijając rozmaite spory doktrynalne, które dotyczą tej materii.

Drugim celem niniejszego tekstu jest wskazanie przynajmniej jednego wniosku płynącego z zaproponowanego zestawienia. Wniosek ten podaje w wątpliwość zasadność stosowania niektórych prawniczych zasad wykładni. Przemyślenia wymagają zwłaszcza

¹ O odmiennościach i podobieństwach między wykładnią prawa a wykładnią Pisma Świętego pisał już R. Sarkowicz, w: R. Sarkowicz, J. Stelmach, *Teoria prawa*, Kraków 1996, s. 77–79. O innych związkach między światem interpretacji w prawie świeckim a światem interpretacji w Kościele Rzymskokatolickim (wykładnia prawa kanonicznego) zob. natomiast np. T. Stawewski, *O praktycznym zastosowaniu hermeneutyki w wykładni prawa*, w: P. Winczorek (red.), *Teoria i praktyka wykładni prawa*, Warszawa 2005, s. 110–111.

² Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*, Poznań 1994, s. 26–60; Ks. B. Polok, *Zasady interpretacji Pisma Świętego*, <http://katechetyka.diecezja.opole.pl/lex/zasady-interpr.htm>.

oparte na fikcji „prawodawcy” zasady pozatekstowe, które wykorzystują te same założenia, co biblijne zasady interpretacji odwołujące się do Boga – Głównego Autora Pisma Świętego.

Zasady interpretacji (zarówno prawa, jak i Pisma Świętego) mogą się opierać na dyrektywach tekstowych i pozatekstowych³. Te pierwsze odwołują się do samego tekstu i zawartego w nim znaczenia. Drugie szukają oparcia w rzeczywistości pozatekstowej – np. w okolicznościach historycznych czy kontekście dotyczącym autora tekstu. Podział zasad interpretacji na tekstowe i pozatekstowe zostanie wykorzystany w systematyce niniejszego artykułu.

2. Zasady tekstowe

(B1) Nakaz uwzględniania tekstu krytycznie pewnego⁴

Zasada ta nakazuje posługiwanie się tekstem, co do którego autentyczności czy poprawności czytelnik nie ma wątpliwości. Tyczy się to również tłumaczenia. Wiąże się ona z postrzeganiem Biblii jako tekstu natchnionego. Natchniony jest autor, a nie tłumacz. Tłumaczenie jest o tyle natchnione, o ile właściwie oddaje sens oryginału. Z tego powodu nie do pomyślenia jest, aby wewnątrz jednego Kościoła funkcjonowało kilka wersji (kilka sensów) Pisma Świętego.

(P1) Prawem (podlegającym interpretacji) jest tylko tekst prawny ogłoszony zgodnie z obowiązującymi normami i przez właściwe organy⁵

W ramach tej zasady wykorzystuje się dokładnie tę samą dyrektywę co w przypadku zasady (B1). Zasada (P1) obliguje prawnika do korzystania ze sprawdzonych publikatorów, by uniknąć wątpliwości co do treści przepisów. Prawnicy zawsze, w ostateczności, mogą odwołać się do oficjalnych publikatorów – np. Dziennika Ustaw czy Monitora Polskiego⁶. Państwo nie mogłoby tolerować stanu niepewności co do właściwego brzmienia konkretnych przepisów prawnych.

(B2) Nakaz uwzględniania miejsc paralelnych⁷

Prawidłowa interpretacja zakłada zwrócenie uwagi na powtórzenia wyrazów (paralelizm leksykalny) czy obrazów (paralelizm rzeczowy). Wedle biblijnych egzegetów

³ J. Stelmach, *Współczesna filozofia interpretacji prawniczej*, Kraków 1999, s. 17.

⁴ Ks. M. Rosik, *Zasady interpretacji tekstu biblijnego i ich praktyczne wykorzystanie*, http://wroclaw.biblista.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=266:zasady-interpretacji-tekstu-biblijnego-i-ich-praktyczne-wykorzystanie&catid=24&Itemid=66; Ks. M. Rosik, *Archeolog czyta Biblię*, Wrocław 2006, s. 72–73. Zob. też Z. Ziółkowski, *Najtrudniejsze strony Biblii*, Warszawa 1997, s. 35–52; Bp K. Romaniuk, *Czas na Biblię*, Kraków 2013, s. 23–36.

⁵ M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguł, wskazówki*, Warszawa 2008, s. 21–22; L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy z orzecznictwa*, Kraków 2004, s. 152–158.

⁶ Warto w tym kontekście zaznaczyć, że obecnie owe oficjalne publikatory dostępne są tylko w formie elektronicznej na stronach Rządowego Centrum Legislacji – A. Abramowska, *Koniec papierowych Dzienników Ustaw*, <http://prawo.rp.pl/arttykul/663109.html>.

⁷ Ks. M. Rosik, *Zasady...* Zob. też J. Leclercq, *Miłość nauki a pragnienie Boga*, Kraków 1997, s. 92; Z. Ziółkowski, *Najtrudniejsze...*, s. 112–114; Ks. J.K. Pytel, *Objaśnianie sensu biblijnego w Kościele*, Gniezno 1996, s.17.

„najlepszym interpretatorem Biblii jest sama Biblia”⁸. Chcąc zbadać treść teologiczną jakiegoś terminu (np. „zbawienie”) trzeba zebrać i przeanalizować miejsca w Piśmie Świętym, w których termin ten występuje. Powstała w wyniku tego zabiegu synteza może stanowić klucz do znaczenia danego terminu w konkretnym miejscu.

(P2) Zakaz wykładni homonimicznej⁹

Najkrócej wskazaną dyrektywę można zawrzeć w stwierdzeniu, że tym samym zwrotom nie można nadawać różnego znaczenia. Zasada się ona na tych samych założeniach, co dyrektywa B2, tj. na przekonaniu o użyteczności analizy znaczenia danego wyrażenia w innym miejscu aktu prawnego (czy, szerzej, gałęzi prawa), gdzie ono występuje. Przykładem takiego zwrotu może być chociażby wyrażenie „interes prawny”, występujące w art. 76 oraz art. 189 k.p.c.

(B3a) Nakaz uwzględniania gatunków literackich¹⁰

Autorzy Biblii do swoich celów używali różnych form posługiwania się słowem obecnym w ich czasach. Prawidłowe zrozumienie tych tekstów wymaga więc znajomości użytych form literackiego wyrazu. Uwzględnienie kompozycji czy symboliki używanej w danym gatunku literackim ma niebagatelne znaczenie dla wydobycia sensu interpretowanego fragmentu. Na przykład Księga *Genesis* jest poetycką opowieścią o stworzeniu świata. Nie należy więc przywiązywać się zbyt do faktu (wynikającego literalnie z tekstu), że Bóg stworzył świat w 7 dni. W tym przypadku znajomość gatunku literackiego nakazuje zwrócić uwagę na symboliczne znaczenie podanej liczby.

(B3b) Nakaz uwzględniania kontekstu gramatycznego bliższego i dalszego

Zasada ta obliuguje do odczytywania sensu danego zdania najpierw w kontekście perykopy (fragmentu), potem rozdziału, a potem danej księgi. Dana metafora czy przypowieść może być łatwo wyjaśniona dzięki uwzględnieniu znaczenia sąsiednich zdań. Myśli autora natchnionego, zdaniem biblistów, nie można wyczytać z pojedynczych, krótkich zdań. Interpretacja przeprowadzona bez poszanowania wskazanej reguły nierzadko prowadziła do herezji¹¹.

(P3) „Przepisy prawa należy interpretować biorąc pod uwagę ich miejsce w systematyce zewnętrznej i wewnętrznej aktu prawnego” (*argumentum a rubrica*)¹²

Ze względu na to, że prawo nie posługuje się gatunkami literackimi, trudno w ramach zasad jego wykładni znaleźć zasadę idealnie odpowiadającą przedstawionej wyżej

⁸ Ks. B. Polok, *Zasady...*

⁹ L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2009, s. 146; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 104–106; L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 24.

¹⁰ Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja...*, s. 29. Zob. też A. Świderkówna, *Rozmowy o Biblii. Nowy Testament*, Warszawa 2009, s. 206–207; J. Leclercq, *Miłość...*, s. 93–94; A. Świderkówna, *Biblia a człowiek współczesny*, Kraków 2005, s. 11; Bp K. Romaniuk, *Czas...*, s. 23–36.

¹¹ Ks. B. Polok, *Zasady...* Zob. też J. Leclercq, *Miłość...*, s. 88; M. Simonetti, *Między dostojnością a alegorią*, Kraków 2000, s. 8.

¹² L. Morawski, *Wstęp...*, s. 148–149; L. Morawski, *Zasady...*, s. 133–134; L. Leszczyński, *Zagadnienia...*, s. 125.

zasadzie (B3a). Podobna dyrektywa, nakazująca uwzględnianie kompozycji aktu prawnego, wynika jednak z *argumentum a rubrica*. Interpretując dany przepis, trzeba mieć na względzie, do jakiej gałęzi prawa on należy, w jakim rozdziale aktu prawnego został umieszczony, czy należy do przepisów ogólnych czy szczegółowych. Wykładnia językowa nie może ograniczyć się do ustalenia słownikowego znaczenia wyrazów – bez wzięcia pod uwagę, w jakim otoczeniu się one znalazły (podobnie jak w przypadku reguły B3b). Reguła ta pozwala zakwestionować te ustalenia interpretacyjne, które zostały dokonane w izolacji.

(B4a) Zasada analogii wiary¹³

Zasadę analogii wiary dobitnie zdefiniował św. Augustyn, który wskazał, że „w zawiłych miejscach Pisma należy odwołać się do reguły wiary, którą się wyprowadza z miejsc jaśniejszych tegoż Pisma lub z autorytetu Kościoła”¹⁴. Wewnątrz samego Pisma znajdują się ogólniejsze zasady (prawdy wiary). Interpretując bardziej zawiły tekst biblijny, nie można dojść do wniosków sprzecznych z tymi ogólnymi, pewnymi wnioskami – wyprowadzonymi z miejsc jasnych.

(B4b) Zasada interpretacji prawd zbawczych¹⁵

Zasada interpretacji prawd zbawczych nakazuje natomiast prowadzić interpretację, mając zawsze na celu wyjaśnienie prawd dotyczących zbawienia. Przekazywanie tych prawd i najistotniejszych wydarzeń z historii zbawienia jest zasadniczą funkcją Pisma Świętego.

(P4) Reguła harmonizowania kontekstów¹⁶

Treść tej dyrektywy jest identyczna, jak treść dyrektyw (B4a) i (B4b). W obu przypadkach występuje zakaz ustalania znaczenia językowego (literalnego), pomijając aspekt systemowy i funkcjonalny, pozostający w ramach samego tekstu. Reguła ta pozwala zakwestionować daną wykładnię ze względu na to, że została ona przeprowadzona bez wzięcia pod uwagę trzech zasadniczych kontekstów: językowego, systemowego i funkcjonalnego. Reguła ta – podobnie jak reguły (B5a) i (B5b) pozostaje „wewnątrz” samego tekstu.

3. Zasady pozatekstowe

Zasady pozatekstowe (część z nich nazywana jest w hermeneutyce biblijnej zasadami teologicznymi), w przypadku Biblii, znacznie silniej wiążą się z jej Nadprzyrodzonym Autorem. Stanowią one zatem wskazania interpretacyjne nakazujące traktować Biblię bardziej jako – używając terminologii prawniczej – system oraz badać ją z perspektywy jej celu. Część

¹³ Ks. B. Polok, *Zasady...*; S. Szymik MSF, *Współczesne modele egzegezy biblijnej*, Lublin 2013, s. 139–140; Ks. J.K. Pytel, *Objaśnianie...*, s. 128–139.

¹⁴ Cyt. za J. Kudasiewicz, *Biblia, historia, nauka*, Kraków 1978, s. 112.

¹⁵ Ks. B. Polok, *Zasady...* Zob. też M. Casey OCSO, *Lectio divina. Sztuka świętego czytania*, Poznań 2006, s. 20; J. Leclercq, *Miłość...*, s. 99; Ks. P. Leks SCJ, *Słowo Twoje jest prawdą... Charyzmat natchnienia biblijnego*, Katowice 1997, s. 192–206; S. Szymik MSF, *Współczesne...*, s. 139.

¹⁶ L. Morawski, *Wstęp...*, s. 145. Zob. również: R. Piszko, *Rola zwyczaju w kształtowaniu dyrektyw wykładni prawa*, w: Z. Tobor, I. Bogucka (red.), *Prawoznawstwo a praktyka stosowania prawa*, Katowice 2002, s. 184, a także L. Morawski, *Zasady...*, s. 73; T. Stawecki, *O praktycznym zastosowaniu hermeneutyki w wykładni prawa*, w: P. Winczorek (red.), *Teoria i praktyka wykładni prawa*, Warszawa 2005, s. 110–111.

zasad prawniczej wykładni systemowej i celowościowej – zwłaszcza te wykorzystujące fikcję „prawodawcy” – jest oparta na bardzo podobnych założeniach, co zasady teologiczne.

(B5) Jedność Biblii¹⁷

Biblia jest całością ostatecznie ze względu na jednego Autora – Boga. Cechy Pisma Świętego wywodzone są więc z cech posiadanych przez Boga (wszechwiedza, niezmiennosc itd.). Biblia nie może zatem zawierać sprzeczności. Nie ma w niej ksiąg, czy miejsc niepotrzebnych. Sens niektórych ksiąg jest widoczny dopiero w świetle całości (np. Nowy Testament ukazuje pełny sens ksiąg Starego Testamentu).

(P5) Nakaz wykładni zgodnej z wolą racjonalnego prawodawcy¹⁸

Koncepcja racjonalnego prawodawcy – tak jak zasada „Jedności Biblii” – służy jako uzasadnienie znacznej części reguł wykładni i domniemań prawniczych, takich jak:

- 1) zakaz interpretacji prowadzącej do sprzeczności,
- 2) zakaz interpretacji prowadzącej do luk,
- 3) zakaz wykładni skutkującej zbędnością pewnych przepisów (wykładnia *per non est*),
- 4) reguła *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*,
- 5) domniemanie, że prawodawca liczy się z konsekwencjami empirycznymi¹⁹.

Domniemanie racjonalności prawodawcy, jako domniemanie wprost kontrfaktyczne, przyjmowane jest przez prawników jedynie jako użyteczne wytłumaczenie dla przyjmowanej praktyki. Jest ono więc znacznie słabiej ufundowane niż założenia leżące u podstaw zasady (B6). O ile bowiem cechy Boga – Głównego Autora Biblii – stanowią dla wierzących niekwestionowane prawdy wiary, o tyle odpowiadające im cechy prawodawcy takiego przymiotu nie posiadają (mówi się wręcz o fikcji racjonalnego prawodawcy)²⁰. Z tego względu zasadne staje się poszukiwanie innego uzasadnienia dla wymienionych wyżej prawniczych zasad wykładni – uzasadnienia wypływającego bardziej z istoty fenomenu, jakim jest prawo²¹.

(B6) Nakaz uwzględniania okoliczności powstania tekstu²²

Autorzy natchnieni pisali swoje dzieła do konkretnych odbiorców, w odpowiedzi na konkretne potrzeby i w konkretnych okolicznościach, wybierając niektóre z wielu wiadomości przekazanych im ustnie lub pisemnie²³. Należyte uchwycenie intencji Autora Nadprzyrodzonego wymaga więc wzięcia pod uwagę tego szczególnego kontekstu autora natchnionego.

¹⁷ Ks. B. Polok, *Zasady...* Zob. też M. Casey OCSO, *Lectio divina...*, s. 19; Ks. P. Leks SCJ, *Słowo...*, s. 90–92.

¹⁸ M. Matczak, *Argumentum ad absurdum w uzasadnieniu decyzji stosowania prawa a założenie o racjonalności prawodawcy – analiza krytyczna*, w: I. Rzucidlo-Grochowska, M. Grochowski (red.), *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, Warszawa 2015, s. 102. Zob. też L. Morawski, *Zasady...*, s. 159–163; M. Zieliński, *Wyznaczniki reguł wykładni prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1998/3–4, s. 13; M. Zieliński, *Podstawowe zasady współczesnej wykładni prawa*, w: P. Winczorek (red.), *Teoria i praktyka wykładni prawa*, Warszawa 2005, s. 125.

¹⁹ L. Morawski, *Wstęp...*, s. 151 i 146.

²⁰ Na niedomagania teorii racjonalnego (rozsądnego) prawodawcy zwracano już uwagę w nauce przedwojennej. Por. np. S. Rosmarin, *Prawo podatkowe a prawo prywatne w świetle wykładni prawa*, Lwów 1939, s. 60.

²¹ Przekonująca próba znalezienia takiego (oderwanego od koncepcji racjonalnego prawodawcy) uzasadnienia dla argumentu *ad absurdum* znalazła się w cytowanej wyżej pracy M. Matczaka, *Argumentum...*

²² Ks. M. Rosik, *Zasady...* Zob. też A. Świderkówna, *Rozmowy...*, s. 205; Ks. P. Leks SCJ, *Słowo...*, s. 155–160; Ks. J.K. Pytel, *Objaśnianie...*, s. 118–127.

²³ Konstytucja *Dei Verbum*, V, 19.

(P6) Przepisy prawne należy interpretować zgodnie z wolą historycznego prawodawcy²⁴

Zasadzie (B6) opowiada w prawie zasada preferencji woli historycznego prawodawcy. Nakazuje ona poszukiwać celu przyświecającego konkretnemu prawodawcy (intencji prawodawcy), kiedy wprowadzał on daną normę do systemu prawnego. Obecnie do poszukiwania owego celu czy intencji wykorzystuje się materiały dokumentujące proces legislacyjny (uzasadnienia projektów ustaw, sprawozdania z prac sejmowych komisji).

Zasada ta na gruncie prawa ma kilka wad²⁵. Po pierwsze, prawodawca jest ciałem kolektywnym i niemożliwe jest ustalenie o czyją dokładnie „wolę” miałoby chodzić. Stosowanie tej zasady zakłada pewną fikcję woli czy intencji kolektywnej. Wola taka istnieje np. wśród większości sejmowej, co do ogólnego celu danej regulacji, ale nie obejmuje ona z całą pewnością wielu niewysłowionych, szczegółowych konsekwencji, które niesie ze sobą ustanowienie danej normy. Po drugie, zgodnie ze wskazaną zasadą, należałoby przy wykładni uwzględniać na przykład wolę prawodawcy komunistycznego, zmierzającego do urzeczywistnienia w Polsce zasad filozofii marksizmu-leninizmu. Takie ujęcie, ze względów funkcjonalnych, wydaje się jednak nie do przyjęcia. Dlatego – jak pisze Stefan Rosmarin – „odrzucając władzę zmarłych nad żywymi”²⁶.

(B7) Nakaz dokonywania aktualizacji²⁷

Pismo Święte ma być odczytywane na nowo w świetle nowych warunków i wydarzeń. Ma być adaptowane do nowych sytuacji, w jakich znajduje się wspólnota wiernych. Stoi za tą zasadą założenie, że Pismo Święte zawiera nieprzemijającą wartość, ale było redagowane z myślą o warunkach, w których żyły poprzednie pokolenia. Zjawisko to bibliści określają mianem „aktualizacji”. Istnieją określone zasady i granice aktualizacji. Aktualizacja musi być zgodna z głównymi wytycznymi tekstu biblijnego, z jego głównymi założeniami. Należy zatem odrzucić aktualizację, która oparta jest na założeniach ateizmu lub odrzucającą miłość bliźniego. Inaczej mówiąc, aktualizacja musi mieścić się w ramach tradycji Kościoła Katolickiego. Tutaj prawidłowe odczytanie przesłania Pisma Świętego (a więc intencji Głównego Autora) wymaga w związku z tym wzięcia pod uwagę aktualnej sytuacji.

(P7) Przepisy prawne należy interpretować zgodnie z wolą aktualnego prawodawcy²⁸

Próbując ominąć problemy, pojawiające się przy okazji stosowania zasady (P6), prawnicy postulują uwzględnianie woli aktualnego prawodawcy, zamiast woli prawodawcy historycznego. Stoi za tym przekonanie, że skoro aktualny prawodawca nie uchylił danych przepisów wprowadzonych wcześniej przez jego poprzedników, to znaczy, że obejmuje on ich obowiązywanie swoją wolą i powinny one wywierać skutki objęte jego wolą.

²⁴ L. Morawski, *Wstęp...*, s. 150. Zob. również T. Grzybowski, *Wpływ zmian prawa na jego wykładnię*, Warszawa 2013, s. 100–101 oraz O. Bogucki, *Sposoby pojmowania historyczności wykładni prawa*, „Państwo i Prawo” 2015/9, s. 34 i n., a także L. Morawski, *Zasady...*, s. 142–143.

²⁵ Szczegółowo wady zasady interpretacji prawa zgodnie z wolą historycznego prawodawcy omówił S. Rosmarin, *Prawo podatkowe...*, s. 69–70. Zob. też M. Matczak, *A Theory that Beats the Theory? Lineages, the Growth of Signs, and Dynamic Legal Interpretation*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2595519.

²⁶ S. Rosmarin, *Prawo podatkowe...*, s. 69.

²⁷ Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja...*, s. 98–102. Zob. też J. Leclercq, *Miłość...*, s. 99; S. Szymik MSF, *Współczesność...*, s. 122–124.

²⁸ L. Morawski, *Wstęp...*, s. 150; L. Morawski, *Zasady...*, s. 143–146; T. Chauvin, T. Stawicki, P. Winczorek, *Wstęp do prawnictwa*, Warszawa 2011, s. 241.

Ta koncepcja również nie jest wolna od wad. Po pierwsze, występuje tu identyczny problem odnoszący się do woli kolektywnej, jak w przypadku zasady (P5). Po drugie, preferencje aktualnego prawodawcy co do danego aktu prawnego uchwalonego wcześniej mogą być tylko domniemane. Nie istnieją żadne dokumenty (np. sprawozdania z prac komisji sejmowych), z których owa wola prawodawcy mogłaby zostać wyabstrahowana.

4. Zakończenie

Powyższe zestawienie zasad wykładni prawa i zasad interpretacji Biblii pokazuje, po pierwsze, że prawnicy i interpretatorzy Biblii wykorzystują w swojej pracy zasady i dyrektywy oparte na bardzo podobnych założeniach. Część z tych podobieństw wynika z istoty samego zjawiska, jakim jest tekst. Tymczasem pochodzenie innych nie jest tak oczywiste. Ustalenie genezy wszystkich wskazanych zbieżności nie jest jednak zadaniem teorii, a należy raczej do domeny historyków prawa²⁹.

Po drugie, powyższa analiza wskazuje na niebezpieczeństwa związane z niektórymi poza-tekstowymi zasadami interpretacji. O ile na gruncie interpretacji Biblii niebezpieczeństwa te można łatwo usunąć, uznając nadprzyrodzone autorstwo Pisma Świętego, o tyle na gruncie hermeneutyki prawniczej stanowią one nierozwiązany dotąd definitywnie problem.

Próba odpowiedzi na niedostatki zasad (P5), (P6) i (P7) jest koncepcja wykładni dynamicznej, to jest wykładni opierającej się na aktualnym publicznym znaczeniu słów zawartych w danym przepisie. Koncepcja ta wiąże się ze skupieniem się na języku i rządzących nim prawach bez potrzeby poszukiwania nadprzyrodzonych cech u podmiotów tworzących prawo³⁰. Szczegółowe omówienie tej koncepcji przekracza już ramy niniejszego opracowania. Wydaje się jednak, że szerokie jej recypowanie pozwoliłoby prawnikom wyrzec się swojego osobliwego *quasi*-bóstwa, jakim jest racjonalny prawodawca.

²⁹ Być może genezy omawianych podobieństw należy szukać we wspólnym korzeniu hermeneutyki prawniczej i hermeneutyki biblijnej wyrastającym ze średniowiecznych uniwersytetów i proveniencji intelektualnej średniowiecznych prawników (tzw. legistów), którzy swoją karierę zaczęli najczęściej jako duchowni. Zob. R. Michałowski, *Historia powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 2013, s. 272 i 373.

³⁰ Zob. na ten temat M. Matczak, *Summa iniuria. O błędzie formalizmu w stosowaniu prawa*, Warszawa 2007, s. 151–156, 189–195. Koncepcja wykładni dynamicznej wykorzystywana jest w praktyce w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Zob. np. uchwałę SN z 14.05.2014 r. (III CZP 14/14), OSNC 2015/1, poz. 8.

Summary

Bartłomiej Dębski

Different texts – similar interpretation. Interpretation of law and interpretation of the Bible

This paper concerns similarity of interpretation of law and interpretation of the Bible. It focuses on the same mechanisms grounding both the principles of interpretation of law and interpretation of the Bible. First, similar textual principles of interpretation are briefly described. Second, extra-textual principles of interpretation are given. In the second part some shortcomings of legal extra-textual principles of interpretation are also indicated. At the end of the text, a theory that allows to disregard these shortcomings is proposed.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES:

- Abramowska, A. (2011, December 30). *Koniec papierowych Dzienników Ustaw*. Retrieved from: <http://prawo.rp.pl/>
- Bogucki, O. (2015). Sposoby pojmowania „historyczności” wykładni prawa. *Państwo i Prawo* 9, 34-52.
- Casey, M. (2006). *Lectio divina. Sztuka świętego czytania*. Poznań: W drodze.
- Chauvin, T., Stawecki, T., Winczorek, P. (2011). *Wstęp do prawoznawstwa*. Warszawa: C.H. Beck.
- Grzybowski, T. (2013). *Wpływ zmian prawa na jego wykładnię*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kudasiewicz, J. (1978). *Biblia, historia, nauka*. Kraków: Znak.
- Leclercq, J. (1997). *Miłość nauki a pragnienie Boga*. Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów TYNIEC.
- Leks, P. (1997). *Słowo Twoje jest prawdą... Charyzmat natchnienia biblijnego*. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Leszczyński L. (2004). *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy z orzecznictwa*. Kraków: Zakamycze.
- Matczak, M. (2007). *Summa iniuria. O błędzie formalizmu w stosowaniu prawa*. Warszawa: Scholar.
- Matczak, M. (2015). *A Theory that Beats the Theory? Lineages, the Growth of Signs, and Dynamic Legal Interpretation*. Retrieved from: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2595519
- Matczak, M. (2015). Argumentum ad absurdum w uzasadnieniu decyzji stosowania prawa a założenie o racjonalności prawodawcy – analiza krytyczna. In I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski (Eds.), *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Michałowski, R. (2013). *Historia powszechna. Średniowiecze*. Warszawa: PWN.
- Morawski, L. (2002). *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*. Toruń: TNOiK Dom Organizatora.
- Morawski, L. (2006). *Zasady wykładni prawa*. Toruń: TNOiK Dom Organizatora.
- Morawski, L. (2009). *Wstęp do prawoznawstwa*. Toruń: TNOiK Dom Organizatora.
- Papieska Komisja Biblijna (1994). *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*. Poznań: Pallottinum.
- Piszko, R. (2002). Rola zwyczaju w kształtowaniu dyrektyw wykładni prawa. In Z. Tobor, I. Bogucka (Eds.), *Prawoznawstwo a praktyka stosowania prawa*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Polok, B. (1999). *Zasady interpretacji Pisma Świętego*. Retrieved from: <http://katechetyka.diecezja.opole.pl/>
- Pytel, J.K. (1996). *Objaśnianie sensu biblijnego w Kościele*. Gniezno: Gaudentinum.
- Romaniuk, K. (2013). *Czas na Biblię*. Kraków: Wydawnictwo M.
- Rosik, M. (2006). *Archeolog czyta Biblię. Historia biblijna w zarysie*. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej.
- Rosmarin, S. (1939). *Prawo podatkowe a prawo prywatne w świetle wykładni prawa*. Lwów: Towarzystwo Naukowe.
- Sarkowicz, R., Stelmach, J. (1996). *Teoria prawa*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Simonetti, M. (2000). *Między dosłownością a alegorią*. Kraków: Wydawnictwo WAM.

- Stawecki, T. (2005). O praktycznym zastosowaniu hermeneutyki w wykładni prawa. In P. Winczorek (Ed.), *Teoria i praktyka wykładni prawa*. Warszawa: LexisNexis.
- Stelmach, J. (1999). *Współczesna filozofia interpretacji prawniczej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Szymik, S. (2013). *Współczesne modele egzegezy biblijnej*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Świderkówna, A. (2005). *Biblia a człowiek współczesny*. Kraków: Znak.
- Świderkówna, A. (2009). *Rozmowy o Biblii. Nowy Testament*. Warszawa: PWN.
- Zieliński, M. (1998). Wyznaczniki reguł wykładni prawa. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 3–4, 1-20.
- Zieliński, M. (2005). Podstawowe zasady współczesnej wykładni prawa. In P. Winczorek (Ed.), *Teoria i praktyka wykładni prawa*. Warszawa: LexisNexis.
- Zieliński, M. (2008). *Wykładnia prawa. Zasady, reguł, wskazówki*. Warszawa: LexisNexis.
- Ziółkowski, Z. (1997). *Najtrudniejsze strony Biblii*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.